

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM HAKKINDAKİ BİLGİ, FARKINDALIK VE YETERLİLİKLERİNİN BELİRLENMESİ¹

DETERMINING THE PRE-SERVICE TEACHERS' AWARENESS, KNOWLEDGE AND COMPETENCY ABOUT MULTICULTURAL EDUCATION

Yeliz KAYA*

ÖZET: Nesilleri yetiştirmekle görevli öğretmenlerin insan haklarına saygı, farklı kültür, din, dil ve etnik kökene saygı, empati yapabilme, demokrat olma, tüm farklılıkları kucaklama ve eşit muamelede bulunma gibi anlayış ve becerileri edinmesi, farklı kültürel veya etnik arkaplanlardan gelen öğrencilerin akademik başarısı için oldukça önemlidir. Fakat Türkiye'deki öğretmen yetiştirme programları incelendiğinde, çokkültürlü eğitim adı altında dersler olmadığı gibi öğrenciler arasında çokkültürlü beceri ve değerleri geliştirecek ders içeriklerinin de çok sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırma, mevcut öğretmen yetiştirme programlarının bu konudaki verimliliklerini ortaya koymak üzere Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencileri içeren fenomenolojik bir çalışmadır. Araştırma iki temel olguyu ortaya koymayı amaçlamaktadır: öğrencilerin çokkültürlü eğitimin temel kavramları konusundaki bilgi ve bilinç düzeyini belirlemek ve bu öğrencilerin aldıkları lisans eğitiminin çoğulcu düşünmelerine ve çokkültürlü ortamlarda öğretmenlik yapmalarına katkı sağlayacak düzeyde olup olmadığını ortaya koymaktır. Çalışmada amaca dayalı örneklem yöntemi kullanılarak Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 'Yabancı Diller Eğitimi' ve 'Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri' (BÖTE) bölümlerindeki son sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. 64 öğrenciden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrenciler çoğulcu düşünmelerini sağlayacak ve çokkültürlü ortamlarda öğretmenlik yapmalarına katkı sağlayacak becerilerle yeterince donatılmadıklarını düşünmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Çoğulculuk, çokkültürlü eğitim, demokrasi, insan hakları, eşitlik

ABSTRACT: Cultural diversity, the equality of opportunity, human rights, democracy, pluralism, citizenship, social justice, respect to differences, and empathy are important values and skills for teachers responsible for educating future generations. However, after examining the content of the teacher training programs' curriculums in Turkey, we have found out that while no teacher training program has a specific course on multicultural education, very few programs have courses dealing with multicultural educational skills and values. Therefore, this study aims to explore the productivity of teacher training programs by conducting interviews with the senior students in the School of Education at Yıldız Technical University in Istanbul. The study focuses on two issues: determining the students' awareness about the basic concepts of multicultural education and their assessment of the training they received in terms of its contribution to their plural thinking and to development of the skills needed to teach in the multicultural settings. 64 semi-structured interviews were conducted with Foreign Languages Education and Computer and Instructional Technologies department students. The study shows that students are not satisfied with the training they received during their training in terms of helping them to develop plural thinking and skills needed to teach in the multicultural settings.

Key Words: Multicultural Education, Teacher Training, Diversity.

¹ Bu makale 3-4 Eylül-2014 tarihinde YİCER Konferansında bildiri olarak sunulmuştur.

* Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim doktora öğrencisi. yelizkizmaz@gmail.com

GİRİŞ

Farklı yazarlar, çokkültürlü eğitimi farklı şekillerde tanımlamışlar, farklı amaçları ön plana çıkarmışlardır (Coddington & Bergen, 2004; Sleeter & Grant, 1994). Bu nedenle çokkültürlü eğitimin tanımı ve kapsamı konusunda kesin çizgilerle bir çerçeve çizmek zordur. Fakat genel olarak Banks'ın (2013) yaptığı, "çokkültürlü eğitim; ırk, cinsiyet, kültür, dil, din, sosyal sınıf farkı gözetmeksizin tüm öğrencilerin eğitimden eşit şekilde yararlanmaları ve tüm öğrenciler için eşit eğitim şartları oluşturmaya yönelik bir reform hareketidir" şeklindeki tanım, çoğu çokkültürlü eğitim savunucusu tarafından kabul gören bir tanımdır (Kaya & Aydın, 2014).

Küresel bakış açısına sahip çokkültürlü eğitimde, tüm farklı grupların kendi dil, kültür, dil ve kimliklerini koruyarak toplumda var olabilmeleri, aynı zamanda baskın kültürün de birçok özelliğini benimsemeleri anlayışı vardır. Eşitlik ve çoğulculuk bu bakış açısında önemlidir. Çokkültürlü eğitimin küresel bakış açısı, tüm gruplara karşı saygı ve takdir geliştirilmesini sağlar (Ameny-Dixon, 2004). Çokkültürlü eğitim tüm öğrenciler için eşit şartlarda, kişilerin birbirine saygı duyacağı bir eğitim ortamı oluşturmayı amaçlamaktadır (Başbay ve Kağnıcı, 2011).

Çokkültürlü eğitim; kültürel çoğulculuk içeriklerini tüm insanlığa öğretmesi, öğrencilerin farklı kültürlerle aktif ve interaktif olarak iletişime geçebilmelerini sağlaması ve eşitlikçi, doğrucu, adaletli, içermeci bir çoğulcu toplum oluşturabilmek için sosyal bilinç, sivil sorumluluk ve politik etkinlik oluşturmak istemesi dolayısıyla aynı zamanda aktarıcı, harekete geçici ve dönüşümcüdür (Gay, 1994).

Çokkültürlü eğitim öğrencilerin kendi toplumlarının kültürlerini anlamalarını, başka kültürlerle aralarında bir duvar gibi duran kültürel sınırları kaldırmalarını ve herkes için ortak olan, iyi olan bir toplum inşa etmelerini sağlar (Banks, 1995). Ayrıca farklı kültürel gruplara mensup bireyler arasında köprüler kurulmasını, insan hakları ve demokrasi konularının toplumun bünyesinde içselleştirilmesini, sosyal anlaşmazlıklara çözüm bulunmasını (Kaya & Aydın, 2014), farklı grupların o toplumun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesini sağlar.

Birbirine bağlı demokratik toplumların oluşumunda o toplumu oluşturan farklı grupların haklarının toplumun kurumlarında, okullarında, ulusal kültürde, üniversitelerinde yansıtılıyor olması çok önemlidir. Ulusal kültür veya okul programı o toplumda yaşayan çeşitli gruplardan insanların kültürlerini, geleneklerini, umut ve sıkıntılarını içermediği takdirde o toplumun demokratik olduğundan bahsedilemez. (Banks, 1995).

Çokkültürlü eğitim bazı teorisyenler tarafından eğitimin kalitesini arttıracak mutlaka olması gereken çok önemli bir uygulama olarak görülmektedir (Gay, 1994). Farklı gruplardan insanların bir arada yaşadığı toplumlarda herkesin memnun olacağı ve huzur içinde yaşayacağı bir sistem oluşturmak toplumsal barışa katkı sağlaması açısından önemlidir. Bu konuda en önemli görev de eğitime ve öğretmenlere düşmektedir (Başbay ve Kağnıcı, 2011). Farklı gruplara mensup öğrencilerin sorunlarını anlayabilecek, onlarla doğru şekilde iletişime geçebilecek, akademik başarılarını arttırmalarına yardımcı olabilecek yeterlilikte öğretmenlere ihtiyaç vardır. Çokkültürlü eğitimin öğretmen yetiştirme programlarında yer alması gerektiğine pek çok eğitimci katılmaktadır. (Wells, 2008).

Türkiye'de çeşitli sayıda farklı kültürden insanlar yaşamaktadır. Tüm grupların harmoni içinde birlikte yaşayabilmesi için kültürel toleransı geliştirmesi gerekir. Bu konuda en önemli görev de eğitim sistemine düşmektedir. Eğitimle insanlar farklı kültürleri kabul etmeyi ve tolere etmeyi öğrenmeli, eğitim sistemi farklı kültürleri değer veren, saygı gösteren bir yapıya dönüştürülmelidir (Aydın, 2013).

Nesilleri yetiştiren öğretmenlerin sosyal adalet, eleştirel düşünme, önyargının azaltılması, ayrımcılığı önlemek, kültürlerarası farkındalığı güçlendirmek, kültürel çeşitlilik, insan hakları, demokrasi, fırsat eşitliği gibi konuları içselleştirmiş olmaları beklenir. Eğitim fakültelerinde bu

konulara yer verilmesi oldukça önemlidir. Çokkültürlü eğitim kapsamında ırkçılık karşıtı eğitim, sosyal adalet Nieto (1996), eleştirel düşünme, önyargının azaltılması, ayrımcılığı önlemek, kültürlerarası farkındalığı güçlendirmek, çoğulculuk anlayışını geliştirmek (Garcia, 2009), kültürel çeşitlilik, insan hakları, demokrasi, fırsat eşitliği (Sleeter & Grant, 1994; Banks, 2007) gibi konular ele alınır. Türkiye farklı kültürel ve dini grupları bünyesinde barındıran bir ülke olmasına karşın öğretmen adaylarına çokkültürlü ortamlarda nasıl eğitim yapacaklarına dair herhangi bir eğitim verilmemektedir (Demir & Başarır, 2013). Bu çalışmada öğretmen adaylarının çoğulculuk, çokkültürlü eğitim konularındaki bilgileri, çokkültürlü eğitim hakkında ne düşündükleri, lisans süresince aldıkları eğitimin çoğulcu düşüncelerine ve çokkültürlü ortamlarda öğretmenlik yapmalarına katkı sağlayacak düzeyde olup olmadığı sorularına yanıt aranmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma modellerinden birisi olan fenomenolojik araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerine yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan bir form uygulanarak toplanmıştır. Araştırmada katılımcılar amaçlı örneklem metoduna göre belirlenmiştir. Eğitimlerini tamamlamaya yakın olmaları dolayısıyla son sınıf öğrencileri araştırmaya dâhil edilmiştir. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2014 yılı itibarıyla Yabancı Diller Eğitimi Bölümü ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü olmak üzere iki bölümde son sınıf bulunduğundan, çalışma bu iki bölüm son sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Çalışma gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Toplamda 83 öğrenciye ulaşılmış fakat 64 form geçerli kabul edilerek çalışma kapsamına alınmıştır. Katılımcıların 30 tanesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü, 34 tanesi ise Yabancı Diller Eğitimi Bölümü öğrencisidir. Ayrıca katılımcıların 17 tanesi erkek öğrencilerden, 47 tanesi bayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış form kullanılmıştır. Formda açık uçlu 10 soru bulunmaktadır. Formun geçerlilik çalışmaları kapsamında beş uzman görüşü alınarak son şekli verilmiştir. Çalışmanın gönüllülük esasına göre yürütülmesi de geçerlilik ve güvenilirliği sağlama noktasında önemli bir unsurdur. (Yıldırım & Şimşek, 2008). Araştırmada elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

BULGULAR

Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar frekanslar halinde tablolarda belirtilmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca öğrenci yorumlarına da yer verilmiştir.

Tablo 1. *Çoğulculuğun Tanımını Yapabilme*

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Doğru cevaplayan	7	3
Yanlış cevaplayan	14	13
Bilmiyorum diyen	13	14
Toplam	34	30

Öğrencilere ilk olarak çoğulculuğun ne olduğu sorulmuştur. Tablo 1’de belirtildiği gibi bu soruya 10 öğrenci doğru cevap verebilmiş, 27 öğrenci yanlış cevap vermiş, 27 öğrenci de bilmediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin önemli bir kısmı çoğulculuk deyince çoğunluğun hâkimiyeti ve egemenliğini anlamakta, önemli bir kısmı da çoğulculuğun ne olduğunu bilmemektedir. Bu konuda yanlış bilgilendirme ve bilgi eksikliği olduğu görülmektedir.

Tablo 2. *Çokkültürlü Eğitimin Tanımını Yapabilme*

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Doğru cevaplayan	2	6
Yanlış cevaplayan	10	7
Eksik cevaplayan	17	12
Bilmiyorum diyen	5	5
Toplam	34	30

Tablo 2’de çokkültürlü eğitimin tanımı ile ilgili sorulara verilen cevaplar gösterilmiştir. 64 öğretmen adayından 8 tanesinin çokkültürlü eğitimin tanımını yapabildiği görülmektedir. Bu soruya 17 katılımcı yanlış cevap vermiş, 29 katılımcı eksik cevap vermiş ve 10 katılımcı da bilmediğini ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının çok az bir kısmının(n=8) çokkültürlü eğitimin ne olduğunu bildiği, yarıya yakın kısmının ise bu konuda eksik bilgiye sahip oldukları (n=29), önemli bir kısmının da (n=27) çokkültürlü eğitimin ne olduğunu bilmedikleri görülmektedir.

Tablo 3. Çokkültürlü Eğitimin Avantajlı Olup Olmadığı Konusundaki Düşünceler

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Avantajlıdır	23	20
Avantajlı değildir	3	1
Şartlı olarak avantajlıdır	3	-
Avantajlı olabilir	2	3
Fikrim yok	3	6
Toplam	34	30

Tablo 3’te çokkültürlü eğitimin avantajlı olup olmadığı ile ilgili sorulara verilen cevaplar görülmektedir. Öğrencilerin 43 tanesi çokkültürlü eğitimin avantajlı olduğunu, 4 tanesi avantajlı olmadığını düşünmekte, 3 tanesi şartlı olarak avantajlıdır demektedir, 5 tanesi avantajlı olabilir demektedir ve 9 tanesi fikri olmadığını ifade etmektedir. Öğretmen adaylarının çok büyük bir kısmı (n=43) çokkültürlü eğitimin avantajlı olduğunu düşünmektedir.

Avantajlıdır diyen öğrenciler şu şekilde düşüncelerini ifade etmişlerdir;

“Avantajlıdır. Çünkü bir toplumda çeşitli kültürlere ait bireyler yaşıyorsa onların da eğitime dâhil edilmesini sağlar.”

“Elbette. Kişi başka kültürleri de öğrenir.”

“İnsanlar arası karşılıklı anlayış sağlanabilmesi ve hoşgörülü bir ortam oluşturulabilmesi adına öğrenme ortamında farklı kültürlere yer verilmelidir.”

“Evet avantajlıdır. Çünkü çokkültürlü eğitim sayesinde öğrenciler arasında kültür kaynaşması olur. Bunun sonucunda öğrenciler farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olur. Farklı düşünmeyi öğrenir.”

“Avantajlıdır. Öğrenciler hem kendi kültürlerini geliştirme, yaşatma imkânı bulurken hem de farklı kültürleri öğrenme, onlarla bir arada yaşama şansı yakalar.”

Bu soruya avantajlı değildir şeklinde cevap veren öğrenciler ise gerekçe olarak şu görüşleri dile getirmişlerdir;

“Değildir. Her kültürün anlayışı farklıdır. Bunu tek bir derste değiştirmek mümkün değildir.”

“Avantajlı olduğunu düşünmüyorum. Kültür çatışması yaşanabilir.”

“Dezavantajlıdır. Çünkü insanlar birbirine saygı duymaz çoğunlukla ayrıca her azınlığın isteğini karşılamak da mümkün değil.”

“Gerekmediğini düşünüyorum. Çatışma olmaması için öğretim birliği ilkesi uygulanmalıdır.”

Tablo 4. Öğrenme Ortamlarında Farklı Kültürlere Yer Verilmesi Konusundaki Düşünceler

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Evet verilmelidir	26	22
Hayır verilmemelidir	2	3
(Şartlı) verilmelidir	4	-
Olabilir	-	2
Fikrim yok	2	3
Toplam	34	30

Tablo 4’te “Öğrenme ortamlarında farklı kültürlere yer verilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?” şeklindeki sorulara verilen cevaplar görülmektedir. 48 öğrenci bu sorulara verilmelidir şeklinde, 5 öğrenci hayır verilmemelidir şeklinde, 4 öğrenci şartlı olarak verilmelidir şeklinde, 2

öğrenci olabilir şeklinde cevap vermiş, 5 öğrenci de fikri olmadığını belirtmiştir. Öğretmen adaylarının büyük kısmı (n=48) öğrenme ortamlarında farklı kültürlere yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğrenme ortamlarında farklı kültürlere yer verilmelidir diyen öğrencilerin bazılarının düşünceleri şu şekildedir;

“Evet. Herkes aynı olmak zorunda değil. Aksine herkes farklı ortamlarda yetiştiği için öğrenme farklılıkları olabilir. Bunun dikkate alınması öğrenmeyi olumlu etkiler.”

“Tabi ki de verilmeli. Farklı kültürleri tanıyıp önyargılarımız varsa bir nebze yıkmamızı sağlar.”

“Kesinlikle olmalı. Bu dünyada sadece biz yaşamıyoruz. Farklı kültür ve düşüncelerin varlığının eğitimini görmek çok değerlidir.”

“İnanıyorum. Çünkü bu iletişimi artırır. Farklı kültürlerin tanınmasını, bilinmesini sağlar, yeni ufuklar açar.”

“İnanıyorum. Farklı kültürlerdeki öğrencilere hitap etmeli.”

“Evet. Herkesin düşüncesine saygı duyulması gerektiği için.”

Öğrenme ortamlarında farklı kültürlere yer verilmemelidir diyen öğrencilerden bazılarının düşünceleri de şu şekildedir;

“Azınlık kültürüne değil, uluslararası kültüre yer verilmelidir.”

Tablo 5. Çokkültürlü Eğitim Konusundaki Çekinceleri

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Çekincelerim var	15	7
Hiçbir çekincem yok	12	14
Fikrim yok	7	9
Toplam	34	30

Tablo 5’te öğrencilerin “Çokkültürlü eğitim konusunda çekinceleriniz var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. 22 öğrenci bu konuda çekincesi olduğunu belirtmiş, 26 öğrenci hiçbir çekincesi olmadığını belirtmiş, 16 öğrenci ise fikir beyan etmemiştir. Çekincesi olduğunu belirten öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir;

“Çoğunluk grup azınlığa bakış açısını değiştirmeden yaklaşmalı. Az olan kesim ötekileştirilmemeli.”

“Farklı kültürler tarafından asimile edilme tehlikesi olabilir.”

“Ayrılmak ve bölücü isteklere dönüşmesi sakıncalıdır.”

“Kişinin kendi kültürünü kaybetmemesi adına bazı önlemler almak gerekebilir.”

“Çokkültürlülük ülkemizde farklı siyasi boyutlara çekiliyor. Farklılıklara saygılı olduğunda karşısındaki sana saygı duymadığını fark ediyorsun. Gruplaşmalar meydana geliyor.”

“Kendi kültürünü unutarak diğer kültürlerin benimsenmesi hali vardır.”

“Ayrımcılık, ırkçılık gibi konulardan kaçınmaya, öğrencilerin de bunların farkına varmamasına uğraşmalı.”

“Ülkemizde çokkültürlü eğitim verilmesi politik açılarından sakıncalı olabilir.”

“Birbirinden kopuk nesiller yetişebilir.”

“Hoşgörü ortamı oluşturulmazsa kültür çatışmaları yaşanabilir.”

Tablo 6. Demokrasi, İnsan Hakları, Fırsat Eşitliği, Sosyal Adalet, Kültürel Çeşitlilik, Farklılıklara Saygı Gibi Konularda Ders Alıp Almadıkları Durumu

	İng. Öğrt. (f)	BÖTE(f)
Aldım	3	6
Aldım ama bu konuları görmedim	-	1
Almadım fakat diğer derslerde kısmen anlatıldı	14	10
Almadım	13	11
Boş	4	2
Toplam	34	30

Tablo 6’da öğretmen adaylarının; demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konularda ders alıp almadıklarıyla ilgili soruya verdikleri cevaplar görülmektedir. 9 katılımcı bu konuları içeren dersler aldığını, 1 katılımcı bu konulara dair ders aldığını fakat bu konulardan başka konuların anlatıldığını, 24 katılımcı almadığını fakat diğer derslerde kısmen bu konulardan bahsedildiğini, 24 katılımcı bu konularda ders almadığını ifade etmiş, 6 katılımcı ise bu soruyu boş bırakmıştır. Önemli sayıda (n=48) öğretmen adayının bu konularda ders görmediği anlaşılmaktadır.

‘Demokrasi ve insan hakları’ adında bir ders aldığını belirten bir öğrenci şunu ifade etmiştir; “Demokrasi ve insan hakları” diye bir ders aldım. Genel olarak inkılâp tarihini anlatıyordu.”

Ayrıca Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümünün ders programı incelendiğinde zorunlu temel dersler arasında insan hakları, demokrasi, farklılıklara saygı, önyargının azaltılması, sosyal adalet, eşitlik, kültürel çeşitlilik gibi konuları içeren dersler olmadığı, seçmeli ders kapsamında bu konuları içerebilecek “Türk Demokrasi Tarihi” ve “Vatandaşlık ve Küresel Değerler”, gibi derslerin olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan 4 tanesi sosyoloji dersinde, 1 tanesi öğretim ilke ve yöntemleri dersinde, 4 tanesi toplumsal yapılar ve tarihsel dönüşümler dersinde, 1 tanesi de vatandaşlık dersinde bu konuların bazılarında bahsedildiğini ifade etmiştir. 6 katılımcı ise Demokrasi ve insan hakları dersini aldığını belirtmiştir.

Yabancı Diller Eğitimi Bölümünün ders programı incelendiğinde ise çokkültürlü eğitim kapsamı içerisinde ele alınan insan hakları, demokrasi, farklılıklara saygı, önyargının azaltılması, sosyal adalet, eşitlik, kültürel çeşitlilik gibi konularda dersler olmadığı görülmektedir. İngilizce öğretmenliği son sınıf öğrencilerinden 3 tanesi “Demokrasi ve insan hakları” dersi aldığını ifade etmiştir. 10 katılımcı vatandaşlık dersinde bu konulardan bahsedildiğini, 3 tanesi “Türk Eğitim Sistemi” dersinde, 1 tanesi de aldığı eğitim derslerinde bu konulardan bahsedildiğini ifade etmişlerdir. İngilizce öğretmenliği bölümü ders programında demokrasi ve vatandaşlık gibi dersler olmadığı halde öğrenciler bu dersleri aldıklarını ifade etmektedirler. Bu dersleri diğer eğitim bölümlerinden aldıkları düşünülmektedir.

Tablo 7. *Demokrasi, İnsan Hakları, Fırsat Eşitliği, Sosyal Adalet, Kültürel Çeşitlilik, Farklılıklara Saygı Gibi Konularda Verilen Dersleri Yeterli Bulup Bulmama Konusundaki Düşünceler*

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Yeterli Buluyorum	9	12
Kısmen Yeterli	-	1
Yeterli Bulmuyorum	18	9
Böyle Dersler Yok	4	3
Boş	3	5
Toplam	34	30

Tablo 7’de öğretmen adaylarına; demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konularda verilen dersleri yeterli bulup bulmadıkları konusundaki düşüncelerinin sorulduğu soruya verilen cevaplar görülmektedir. 21 katılımcı yeterli bulduğunu, 1 katılımcı kısmen yeterli bulduğunu, 27 katılımcı yeterli bulmadığını, 7 katılımcı bu isimlerde dersler olmadığını ifade etmiş, 8 katılımcı da bu soruyu boş bırakmıştır. Öğretmen adaylarının yarısından fazlası (n=34) demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konularda verilen dersleri yeterli bulmamaktadır. Bu konuda katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

“Hayır. Bu konuları içeren hiçbir ders programda bulunmamaktadır.”

“Yetersiz buluyorum ama sıkıntı teoride değil uygulamada. Dersi veren eğitmenlerin dedikleriyle yaptıkları çelişiyor.”

“Bulmuyorum. Çünkü seçmeli dersler bunlar ve o kadar çok dersimiz var ki genel kültürümüzü genişletecek bu dersleri alamıyoruz.”

“Yeterli bulmuyorum çünkü ne anlatan kesim ne de dinleyen kesim bu konuların önemini tam anlamıyla yansıtamıyor. Genelde geçiştirerek işlenen türde konular olarak kalıyor.”

“Bulmuyorum. Buna uygun yeterince ders sayısının olmadığını düşünüyorum.”

“Bazı konuların içeriğinde bulunuyor bu konular. Fakat çok fazla üzerinde durulduğunu düşünmüyorum.”

Tablo 8. Eğitim Fakültesi Öğrencilerine Demokrasi, İnsan Hakları, Fırsat Eşitliği, Sosyal Adalet, Kültürel Çeşitlilik, Farklılıklara Saygı Gibi Konularda Ders Verilmesinin Faydası Konusundaki Düşünceler

	İng. Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
Bu konulardaki dersler faydalı olacaktır	33	25
Bu konulardaki dersler faydalı olabilir	-	2
Faydalı olmayacaktır	1	-
Boş	-	3
Toplam	34	30

Tablo 8’de öğretmen adaylarının eğitim fakültesi öğrencilerine demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konularda ders verilmesinin faydası konusundaki düşüncelerinin neler olduğu şeklindeki soruya verilen cevaplar görülmektedir. 58 katılımcı bu konularda verilen derslerin faydalı olacağını, 1 katılımcı faydalı olmayacağını belirtmiş, 3 katılımcı ise bu soruyu boş bırakmıştır. Öğretmen adaylarının tamamına yakını (n=58) eğitim fakültelerinde demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı konularında dersler verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda öğrenciler şunları ifade etmektedir;

“Faydalı ve gerekli. Kimse ırkını değiştiremez. Geçmişini değiştiremez. Bunun eğitimi verilmelidir. Seçilen din, konuşulan dil kişinin kendi tercihidir. Bunu en iyi bilmesi gereken öğretmenlerdir.”

“Faydalıdır çünkü farklı bölgelerde eğitim yapacak adaylar o bölgelerin kültürünü bilmelidir.”

“Faydalı olacağına inanıyorum. Çünkü öğretmen olacak bireylerin bu konuları bilmesi ve içine sindirmiş olması gerektiğine inanıyorum.”

“Faydalı. Biz öğretmen olduğumuzda öğrencilerimize ayırım yapmadan eğitim verebilmemiz için gerekli.”

“Faydalıdır. Çünkü öğretmen olunca her türlü öğrenciye sahip olabiliriz ve bir şekilde onlara hitap etmeliyiz.”

“Faydalıdır. Çünkü eğitim fakültesi öğrencilerinde geliştirilmesi gereken değerlerdir. Ancak ne yazık ki yetersizdir.”

“Kesinlikle gerekli. Sadece biz değil tüm bölümdeki öğrenciler bu dersleri almalıdır. Haklarımızın farkında olduğumuzu düşünmüyorum.”

“O kadar faydasız dersler var ki keşke onlar kalksa da yerlerine böyle dersler gelse.”

“Kesinlikle faydalıdır. Çünkü insanlar toplum halinde birlikte huzur içinde yaşamaya ihtiyacı vardır.”

Tablo 9. Farklı Gruplardan Olan Öğrencileri Anlayacak ve Öğretmenlik Yapabilecek Yetkinlikte Eğitim Alıp Almadıkları Konusundaki Düşünceler

	İng. Öğrt. (f)	BÖTE(f)
Bu yetkinlikte olacak bir eğitim aldım	8	5
Kısmen bu yetkinlikte olacak bir eğitim aldım	3	1
Bu yetkinlikte olacak bir eğitim almadım	19	17
Bu konuda kararsızım	-	3
Boş	4	4
Toplam	34	30

Tablo 9’da öğretmen adaylarının farklı gruplardan olan öğrencileri anlayacak ve öğretmenlik yapabilecek yetkinlikte eğitim alıp almadıkları şeklindeki soruya verdikleri cevaplar görülmektedir. 13 katılımcı bu yetkinlikte olacak bir eğitim aldığını, 4 katılımcı kısmen bu yetkinlikte olacak bir eğitim

aldığını, 36 katılımcı bu yetkinlikte olacak bir eğitim almadığını, 3 katılımcı da bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir. 8 katılımcı ise bu soruyu boş bırakmıştır. Öğretmen adaylarının yarısından fazlası (n=36) farklı gruplardan olan öğrencileri anlayacak ve öğretmenlik yapabilecek yetkinlikte eğitim almadığını düşünmektedir. Bu konuda bazı öğretmen adaylarının düşünceleri şu şekildedir;

“Bu konuda yeterli bir ders içeriği ya da bir ders eğitimi verildiğini düşünmüyorum.”

“Düşünmüyorum. Çünkü eğitim veren hocalar bile bu konulara özen göstermezken bizim bu konularda bilinçlenmemiz çok zor.”

“Hayır. Çünkü aldığımız eğitim seviyesinin ‘temel’ olarak değerlendirilebileceğine inanıyorum.”

“Aldığım eğitim bunu kapsamıyor. Bunlarla alakalı ders ve ders içeriği yok. Hedef kazanımlar arasında yok.”

“Böyle bir eğitim aldığımı düşünmüyorum. Fakat kendi insani duygularıyla bunun üstesinden gelebilirim.”

“Farklı kültürlere saygım var ve bu değerlerin korunmasını istiyorum. Ancak buna yönelik bir eğitim almadığımı düşünüyorum.”

“Hayır. Farklı kültürlere dair çok bilgimiz yok. Bu yönde yetiştirilmiyoruz. En basitinden son sınıf öğrencisi olarak Doğu’ya ya da Karadeniz’e atandığımda zorlanacağımı düşünmek bile bana bu konuda yeterince eğitim verilmediğinin en açık göstergesi.”

“Hayır düşünmüyorum. Öğrencilerin bireysel farklılıkları olduğunun öğretilmesine rağmen, pratikte onlara nasıl yaklaşmamız gerektiği hakkında eğitim almadık.”

“Farklı gruplardan olan öğrencileri anlayacak ve öğretmenlik yapabilecek yetkinlikte eğitim aldığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna olumlu yanıt veren bazı öğrencileri ifadeleri şu şekildedir;

“Evet düşünüyorum. Çünkü sınıfta Türkiye’nin her yerinden gelen insanlar var ve bu sayede farklı kültürlere saygılı olmayı öğrendiğimi düşünüyorum.”

“Eğitim ve sosyal yaşam bu konuda gerekli olan davranışları geliştirebilmemi sağladı.”

“Evet. Ülkemizde etnik gruplar birbirleriyle çok kaynaşmıştır. Bu yüzden karşılıklı bir anlayış söz konusudur.”

“Açıkçası verebilirim diye düşünüyorum. Ancak o grubun özellikleri de bunda belirleyici olacaktır.”

“Düşünüyorum. Bir problem çıkarsa anlamaya yönelirim. Biliyorum ki öğrencilerin hareketlerinin altında yatan mantıklı bir sebep var.”

“Düşünüyorum. Öğretmen yani eğitim veren kişi böyle olmalıdır.”

“Farklı kültürlere saygım vardır. Onlara da ders anlatabilirim.”

Tablo 10. Üniversite Eğitiminin Kendilerine Kazandırdığını Düşündükleri Özellikler (Verilen 5 Seçenekten)

	İngilizce Öğretmenliği (f)	BÖTE (f)
5 seçeneği işaretleyen	5	4
4 seçeneği işaretleyen	2	1
3 seçeneği işaretleyen	16	10
2 seçeneği işaretleyen	5	8
1 seçeneği işaretleyen	2	3
Hiç seçenek işaretlemeyen	4	3
5 seçeneğin haricinde seçenek sunan	-	1
Toplam	34	30

Son olarak öğretmen adayları için 5 özellik sıralanarak “Üniversite hayatı boyunca verilen eğitimin hangisi veya hangilerini edindirdiğini düşündüğü” sorulmuş, birden fazla şık işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Verilen seçenekler; “farklı kültürleri anlamayı kolaylaştırma, toplumsal anlayışı geliştirme, demokratik bireyler yetiştirme, İnsan haklarına saygılı olma, farklı gruplar ve kültürler hakkında empati yapabilme” şeklindedir. Ayrıca diğer seçeneği de sunularak öğretmen adaylarının bu özelliklerin haricinde edindikleri özellikler varsa yazmaları istenmiştir. Verilen 5 seçeneğin haricinde seçenek sunan 1 katılımcı olmuş, 9 katılımcı 5 seçenek işaretlemiş, 3 katılımcı 4 seçenek işaretlemiş, 26 katılımcı 3 seçenek işaretlemiş, 13 katılımcı 2 seçenek işaretlemiş, 5 katılımcı 1 seçenek işaretlemiş, 7 katılımcı ise hiç seçenek işaretlememiştir.

Tablo 11. Üniversite Eğitiminin Kendilerine Kazandırdığını Düşündükleri Özellikler

	İng. Öğrt.(f)	BÖTE(f)	Toplam
Farklı kültürleri anlamayı kolaylaştırma	19	13	32
Toplumsal anlayışı geliştirme	17	20	37
Demokratik bireyler yetiştirme	12	10	22
İnsan haklarına saygılı olma	18	17	35
Farklı gruplar ve kültürler hakkında empati yapabilme	25	15	40
Diğer	-	1	1

Tablo 11’de öğretmen adaylarının üniversite eğitiminin kendilerine kazandırdığını düşündükleri özelliklerin frekansına yer verilmiştir. “Farklı kültürleri anlamayı kolaylaştırma” ifadesini 32 katılımcı, “Toplumsal anlayışı geliştirme” ifadesini 37 katılımcı, “Demokratik bireyler yetiştirme” ifadesini 22 katılımcı, “İnsan haklarına saygılı olma” ifadesini 35 katılımcı ve “Farklı gruplar ve kültürler hakkında empati yapabilme” ifadesini 40 katılımcı işaretlemiş, sadece 1 katılımcı diğer seçeneğini işaretlemiştir. En fazla işaretlenen şıkkın “Farklı gruplar ve kültürler hakkında empati yapabilme” olduğu, bu şıkkı işaretleyenlerin büyük çoğunluğunun da İngilizce öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adayları olduğu görülmektedir. Dil öğretiminin o dilin kültürünü de bir ölçüde öğrenmeyi gerektirmesi nedeniyle İngilizce bölümünde bu şıkka katılımın yüksek olduğu düşünülmektedir. En az katılım sağlanan şıkkın 22 katılımla “Demokratik bireyler yetiştirme” ifadesi olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüz dünyasında birçok ülke, çok dinli, çok etnikli, çok dilli ve çok kültürlü bir yapı sergilemektedir (Portes ve Rumbaut, 2006). Farklı grupların birlikte yaşamasının bir sonucu olarak bir takım sıkıntıların ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Eğitim sisteminde de bunun yansımaları görülmüş, tüm gruplara hitap edecek bir eğitim sistemi oluşturma düşüncesi, çokkültürlü eğitim kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çokkültürlü eğitimin temel felsefesi farklılıklara rağmen tüm birey ve gruplara eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır (Banks, 2010).

Tarihsel olarak farklı kültür, ırk ve dinlerin bulunduğu bir coğrafya üzerine kurulan Türkiye, tarihin her döneminde bir mozaik gibi çokkültürlü bir yapıda olmuştur. Farklılıkları barış içinde yaşatma düşüncesi, Anadolu topraklarının geçmişinde hep var olmuştur. Ancak Fransız Devrimi ile hızla yaygınlaşan ulusçuluk fikri, Osmanlı Devleti’ni atomize etmiş ve bölünme korkusunu derinleştirmiştir. Bu nedenle bir ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti’nden sadece çokkültürlü bir toplum devralmamış, aynı zamanda yıkılış döneminin bölünme ve parçalanma korkusunu da miras almıştır. Nitekim bu korkunun bir yansıması olarak farklı etnik ve dini grupların kültürel hak talepleri bir tehdit olarak görülmüş ve çoğunlukla karşılanmamıştır. Bu da giderek tekçi bir düşüncenin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Devletin, toplumun taleplerini karşılamaktan çok onu bir arada tutmaya çalışması, çoğu zaman çoğulcu bir anlayışın gelişmesini güçleştirmiştir. Tevhid-i Tedrisat kanunu temelinde, devletin eğitim üzerinde merkezi bir denetim kurma çabasının bir yansımasıdır (Mahçupyan, 1999). Ancak şu bir gerçek ki Türkiye, farklı etnik ve dini grupları barındırmaktadır. Bu grupların, kültürel, eğitimsel ve dilsel taleplerinin çoğu zaman karşılanmaması, gerilimlere neden olmuştur. Farklı kimlikleri, dilleri ve aidiyetleri eğitim sistemine entegre edemeyen eğitim sistemi, sürekli olarak ideolojik tartışmaların merkezinde olmuştur. Eğitimde çoğulcu bir anlayışın geliştirilmesi fikri giderek daha fazla talep edilmiş ve tekçi anlayışlarda önemli bir esneme meydana gelmiştir. İşte tam bu noktada, çokkültürlü eğitim devreye girmekte ve toplumsal farklılıkların eğitime nasıl yansıtılabileceği ve farklılıklara nasıl bir fırsat eşitliliği sağlanması gerektiği konusunda bir perspektif sunmaktadır (Aktar, 2000; Kaya, 2011).

Eğitim sisteminde; ülkedeki tüm farklı grupların kendilerinden bir şeyler bulabilecekleri, eşit şartlarda eğitim alabilmelerine imkân sağlayacak şekilde yapılacak değişiklikler, toplumsal barışa katkı sağlayacaktır (Yegen, 2009). Farklılıkların zenginlik olduğu düşüncesini merkeze alan çokkültürlülüğün politikaya yansımalarının, farklı kültürel, dini ve etnik gruplar arasında memnuniyet yaratacağı, ülkeye aidiyeti geliştireceği ve toplumsal barışa katkı sağlayacağı yönünde yaygın bir

düşünce vardır (Gonzalez, 2008). Bu nedenle, toplumun geniş kesimleri arasında demokrasi, insan hakları, eşitlik, farklılıklara saygı, sosyal adalet gibi temel değerleri derinleştirecek bir eğitim vizyonuna ihtiyaç vardır (Fırat, 2010).

Bu çalışmada eğitim fakültelerinin farklı bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının çoğulculuk ve çokkültürlü eğitim hakkındaki bilgi ve düşünceleri, aldıkları lisans eğitiminin çoğulcu düşünmelerine ve çokkültürlü ortamlarda öğretmenlik yapmalarına katkı sağlayacak düzeyde olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma bulguları, üzerinde düşünmemiz gereken önemli tespitleri dikkatimize sunmaktadır.

Öncelikle öğretmen adaylarının büyük bölümü (n=48) lisans eğitimi boyunca çoğulcu düşünme, demokratik değerleri benimseme, insan hakları, farklı kültürlere saygı geliştirme ve farklı kültürel ortamlarda eğitim verme konularında yeterince veya hiç ders almadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuların oldukça farklı derslerde ancak dolaylı olarak ele alındığını ifade etmişlerdir. Araştırmanın yapıldığı bölümlerin ders programları incelendiğinde çokkültürlü eğitimin parçası olan; demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi önemli konularda zorunlu dersler kapsamında dersler olmadığı, Bilgisayar öğretim ve teknolojileri bölümünde seçmeli dersler kapsamında bu konuları içerebilecek “Türk Demokrasi Tarihi”, “Vatandaşlık ve Küresel Değerler” derslerinin olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı diller eğitimi bölümünde ise bu konuları kapsayabilecek herhangi bir ders adına rastlanamamıştır. Yabancı diller eğitimi bölümünde bu konuda dersler aldığını söyleyen öğretmen adaylarının eğitim fakültesinin diğer bölümlerinden ders almış olabilecekleri düşünülmektedir. Tüm öğretmen adaylarının içselleştirmesi gereken demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi önemli konularda yeterince ders olmaması, dikkate alınması gereken bir eksikliklerdir. Yılmaz (2012) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinin çok kültürlü eğitim anlayışına uygun olmadığını, öğrencilerin bu anlayış çerçevesinde hiçbir uygulamaya rastlamadıklarını belirtmiştir.

Nitekim öğrencilerin büyük bir kısmının (n=54) çoğulculuk kavramını bilmediği, çoğulculuğu çoğunculuk ile karıştırdıkları görülmektedir. Öğretmen adayları çokkültürlü eğitimin ne olduğu ile ilgili soruya nispeten daha iyi cevap verse de bu konuda da ciddi bilgi eksikliği olduğu görülmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde öğretmen yetiştirme programlarında çokkültürlü eğitime oldukça önem verilmektedir (Te' llez, 2008). Araştırma kapsamında ele alınan öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim ile ilgili pek fazla bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bu durum ülkemizin çokkültürlü eğitime olan uzaklığını gözler önüne sermektedir. Bu sonuç, Demir ve Başarır'ın (2013) öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmanın bulgularıyla da paralellik arz etmektedir. Demir ve Başarır çalışmada öğretmen adaylarının çok kültürlü bir bakış açısına sahip olmada destek almaya ihtiyaçları olabileceğini ifade etmektedir. Çoğulcu düşünce, kapsayıcı ve içermeci bir bakış açısını ifade ederken, çoğunlukçuluk oransal olarak fazla olan bir grubun görüş ve düşüncelerinin hâkim kılınması fikrine dayanmaktadır. Asıl demokratik olan çoğunlukçuluk değil, çoğulculuktur. Çoğulculuk farklılıklara duyarlı bir yaklaşımı ifade eder. Azınlık konumunda bulunan grup, anlayış ve kültürleri de kapsayan bir anlayışı temsil eder (Parekh, 2002). Öğrencilerin bu temel kavramlar konusunda bile yeterince teorik bilgiye sahip olmamaları, demokrasinin derinliğini kavramaları ve demokratik değerleri benimsemeleri konusunda kuşku uyandırmaktadır.

Bu düşünceyi destekleyen veriyi yine öğretmen adaylarının belirttikleri görüşlerde bulabiliriz. Öğretmen adaylarının çok az bir kısmı (n=21) bölümlerinde demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konularda verilen dersleri yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Çoğu seçmeli dersler kapsamında verilen bu konuları içerebilecek dersleri ders yoğunlukları nedeniyle alamadıklarını, bazıları da derslerin verimli geçmediğini ifade etmektedirler. Bu derslerin seçmeli dersler kapsamında verilmesi dolayısıyla öğrencilerin bazıları bu önemli konularda dersler olduğundan dahi haberdar olamamaktadır. Okutan (2010), Türk eğitim sisteminde demokrasi eğitimini mercek altına aldığı çalışmada, eğitim sisteminin mevzuat kısmında demokrasi eğitimini gerçekleştirmeye dönük bazı ifadelerin yer aldığını fakat uygulamada bazı sıkıntılar yaşandığını ve demokrasi eğitiminin istenen düzeyde olmadığını ifade etmektedir. Kırıl ve Kırıl 'ın

(2009) ilköğretim okullarında verilen insan hakları ve demokrasi eğitiminin yeterliği üzerine öğrenci velileri ile yaptığı araştırma sonucuna göre, insan hakları ve demokrasi eğitimi konularının yaşama geçirilmesinde öğrencilerin, konuların işlenmesinde ve pekiştirilmesinde dersi veren öğretmenlerin yeterli olmadığı, sonucuna varılmıştır. Kendileri demokrasi, insan hakları, eşitlik, farklılıklara saygı vs. konularda yeterli düzeyde eğitim almamış olan öğretmen adaylarının bu konularda eğitim vermelerini beklemek pek doğru olmayacaktır.

Bir başka bulgu olan, öğrencilerin farklı gruplardan öğrencileri anlayacak ve böyle sınıflarda eğitim verebilecek yetkinlikte bir eğitim almadıklarını ifade ediyor olması, bu sorunlu durumu resmedecek niteliktedir. Öğretmen adaylarının çok az bir kısmı (n=13) farklı gruplardan olan öğrencileri anlayacak ve öğretmenlik yapabilecek yetkinlikte eğitim aldığını, bu konuda kendilerini yeterli hissettiklerini ifade etmektedir. Bu öğrencilerin ifadelerine bakıldığında kendilerini bu konuda yetkin hissetmelerinin nedeni olarak; sınıflarında Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen öğrencilerin olmasının onlara birbirlerine karşı saygılı olmayı öğrettiği, sosyal yaşamın onları bu yetkinliğe ulaştırdığı, ülkemizde etnik grupların kaynaşması dolayısıyla karşılıklı anlayışın geliştiği, farklı kültürlere saygısı olması nedeniyle onlara ders anlatabileceğini düşünmeleri, bir problem çıkarsa öğrencileri anlamaya yönelerek sorunların üstesinden gelebilecekleri gibi nedenler sıraladıkları görülmektedir. Verilen ifadelerden de anlaşılacağı gibi, bu konuda yeterli olacak bir eğitim aldığını belirten öğretmen adayları bile açıklamalarında farklı gruplardan olan öğrencileri anlayacak ve öğretmenlik yapabilecek yetkinlikte eğitim aldıklarına dair bir ifade beyan etmemişlerdir. Barksdale vd. 'nin (2002) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış, öğretmen adaylarının kendilerini anadili farklı olan ve farklı kültürel geçmişe sahip olan öğrencilere öğretmenlik yapacak düzeyde yeterli hissetmedikleri tespit edilmiştir.

Ancak çalışmada bizi umutlandıracak bir kısım olumlu bulguların da olduğunu ifade etmek gerekir. Öğretmen adaylarının büyük bir bölümü (n=58) çok kültürlü eğitimin avantajlı olduğuna inanmakta, olması gerektiğini düşünmekte ve çokkültürlü eğitim konusunda olumlu bir kanaat belirtmektedirler. Bu bulgular Başarır'ın (2012) çalışmasının bulgularıyla örtüşmektedir. Başarır çalışmasında, öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin yüksek düzeyde olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Kaya (2013) da öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda oldukça olumlu düşüncelere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmen adayları ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda olumlu düşünce içerisinde olmaları ümit vaat eden bir durumdur. Öğretmen adaylarının büyük bir kısmı (n=54) öğrencilerin öğrenme ortamlarında farklı kültürler yer verilmesi gerektiğine veya verilebileceğine inanmaktadırlar. Sevinç, Titrek ve Önder'de (2009) yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime ilişkin genel bir olumlu bakış açısına sahip olduklarını, farklılıklara saygı boyutunda da yüksek düzeyde olumlu görüşe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Çoban vd. (2010)'nin öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarını incelediği çalışmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı, öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının olumlu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların tamamına yakını (n=58) demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konularda dersler verilmesi gerektiğini, bunun faydalı olacağını ifade etmektedirler. Bu konuda verilen derslerin yetersiz olduğuna değinen öğretmen adayları, özellikle nesilleri yetiştirecek olan öğretmen adaylarına bu konularda derslerin verilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Yılmaz (2012) da çalışmasında öğretmen adaylarının, çok kültürlülük adı altında bir ders olmasını istediklerini, böyle bir uygulamanın çok güzel olacağını düşündüklerini ifade etmiştir. Bundan şunu net olarak ifade edebiliriz ki, çokkültürlü eğitim talebinin karşılanması, öğrenciler tarafından memnuniyetle karşılanacaktır.

Son olarak çalışma kapsamında öğretmen adaylarına üniversite eğitiminin kendilerine; farklı kültürleri anlamayı kolaylaştırma, toplumsal anlayışı geliştirme, demokratik bireyler yetiştirme, insan haklarına saygılı olma, farklı gruplar ve kültürler hakkında empati yapabilme olmak üzere 5 özellikten hangilerini kazandırdığını yazmaları istenmiştir. Beklenen, tüm seçeneklerin tam olarak işaretlenmesi iken bu maddelere katılımın beklenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin en fazla fikir birliğine vardığı maddenin (n=40) farklı gruplar ve kültürler hakkında empati yapabilme olduğu

görülmekte, en az işaretlenen maddenin ise (n=22) demokratik bireyler yetiştirme olduğu görülmektedir. Demokrasi eğitimi konusundaki sıkıntıların diğer konulardan biraz daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Demokrasi eğitimi konusunun eğitim sisteminde yeterince yer almaması, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Araştırma bulguları şunu net bir biçimde ortaya koymaktadır ki, küreselleşen dünyada önemli bir değer haline gelen çokkültürlü okuryazarlık konusunda önemli eksikler bulunmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin kendilerinden farklı bir etnik, dini ve mezhepsel arkaplanlardan gelen öğrencilerin farklılıklarını anlayacak ve onları hoşgörü ile eğitim süreçlerine dâhil edecek bir kısım becerileri edinemediklerini göstermektedir. Farklılıklara duyarsız bir eğitim anlayışının etkili bir öğrenme ortamı oluşturamayacağı düşünüldüğünde bu konunun hassasiyetle ele alınması gerektiği fikri ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere öğretmen adayları çokkültürlü eğitimin toplumsal barışa katkıda bulunacağını, faydalı olduğunu ifade etmektedirler. Eğitim sistemimiz çokkültürlü eğitim verebilecek düzeyde olmamasına rağmen, çokkültürlü eğitim kapsamında ele alınan demokrasi, insan hakları, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kültürel çeşitlilik, farklılıklara saygı gibi konuların öğrencilerin de ifade ettiği gibi “hümanistik konular olması, toplumun birlikte huzur içinde yaşaması açısından faydalı olması, bu konuların öğrenilmesinin birlikte yaşamının bir gereği olması” gibi nedenlerden dolayı eğitim sistemi içerisinde yer alması gerekmektedir. Fakat eğitim fakültelerinin bu konuda ne kadar yeterli olduğu tartışma konusudur. Çokkültürlü eğitim bu sorunların üstesinden gelebilecek bir alternatif eğitim şekli olarak değerlendirilebilir. Çokkültürlü eğitimin uygulanabilirliği, nasıl uygulanabileceği konularında daha fazla çalışma yapılması, bu sorunların aşılmasında yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Aktar, A. (2000). *Varlık Vergisi Ve "Türkleştirme" Politikaları* (1. Baskı Ed.). Çağaloğlu/ İstanbul: İletişim Yayınları.

Ameny-Dixon,G.M. (2004). Why Multicultural Education Is More Important In Higher Education Now Than Ever: A Global Perspective. *International Journal Of Scholarly Academic Intellectual Diversity*. 8(1), 1-9.

Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim Tartışmaları ve Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.

Banks, J. A. (1995). Multicultural education: development, dimensions, and challenges. In J. JoU, (Ed.), *Taking sides: clashing views on controversial education issues* (pp. 84-93). New York: The Dushkin Publishing Group, Inc.

Banks, J.A. (2007). *Diversity And Citizenship Education: Global Perspectives*. John Wiley & Sons Press.

Banks, J. A. (2010). Multicultural Education: Characteristics And Goals In J. A. Banks & C. A. M. Banks (Eds.), *Multicultural Education: Issues And Perspectives* (Seventh Edition Ed., pp. 3-26). United States Of America: Johnwiley & Sons.

Banks, J.A. (2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş*. (Çev. Aydın, H.). Ankara: Anı Yayınları.

Barksdale, M.A., Richards,J., Fisher,P., Wuthrick,M., Hammons,J., Grisham,D., Richmond,H. (2002). Perceptions Of Preservice Elementary Teachers On Multicultural Issues. *Reading Horizon.*, 43(1), 27-48.

Başbay, A. & Kağnıcı, D. Y. (2011). Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim Ve Bilim*. 36(161), 199-212.

Codding, R. &Bergen, K. (2004). Multicultural Education: An Extensive Literature Review, [Http://Www.Humboldt.Edu/Sociology/Downloads/Senior_Projects/2004codding&Bergen.Pdf](http://Www.Humboldt.Edu/Sociology/Downloads/Senior_Projects/2004codding&Bergen.Pdf).

Çoban, A. E., Karaman, N. G. & Doğan T. (2010). Öğretmen Adaylarının Kültürel Farklılıklara Yönelik Bakış Açılarının Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 125-131.

Demir, S. & Başarır, F. (2013). Çok Kültürlü Eğitim Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *International Journal Of Social Science*. 6(1), 609-641.

Fırat, B. G. (2010). Kürt Sorunu Bağlamında Eğitim, Kimlik, Çatışma ve Barışa Dair Algı ve Deneyimler: Alan Çalışmasından Notlar. K. Çayır (Ed.), *İstanbul Toplumsal Ve Siyasal Çatışmaların Yaşandığı Toplumlar Uzlaşma Aracı Olarak Eğitimin Rolü Projesi içinde* (s. 37-56). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Garcia, O. (2009). *Bilingual Education In The 21st Century: A Global Perspective*. Malden, Ma: Wiley-Blackwell Publication.

Gay, G. (1994). A Synthesis Of Scholarship In Multicultural Education Retrieved From [Http://Www.Ncrel.Org/Sdrs/Areas/Issues/Educatsr/Leadrsrp/Le0gay.Htm#Author Website](http://Www.Ncrel.Org/Sdrs/Areas/Issues/Educatsr/Leadrsrp/Le0gay.Htm#Author Website):

Gonzalez, J. M. (2008). *Encyclopedia Of Bilingual Education*. Los Angeles: Sage.

Kaya, I. (2011). Diyarbakır Ve Etnik Çeşitlilik. N. Adabag, R. İnanç, İ. Nalbantoglu & Z. Sayı (Eds.), *Tüm Yönleriyle Diyarbakır 2. Sempozyumu içinde* (s. 69-79). Ankara: Ditav Yayınları.

Kaya, I. & Aydın, H. (2013). *Türkiye'de Anadilde Eğitim Sorunu: Zorluklar, Deneyimler Ve İki Dilli Eğitim Modeli Önerileri*. İstanbul: Ukam.

Kaya, I. & Aydın, H. (2014). *Çoğulculuk, Çokkültürlü ve Çokdilli Eğitim*. Ankara: Anı Yayınları.

Kaya, Y. (2013). *Öğretmenlerin Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

Kıral, B. & Kıral, E. (2009). İlköğretim Okullarında Verilen İnsan Hakları Ve Demokrasi Eğitiminin Yeterliği Üzerine Öğrenci Velilerinin Görüşleri. *International Congress On Intercultural Dialogue And Education*. October, 8-11, Uludag University, Bursa.

Mahçupyan, E. (1999). *Yönetemeyen Cumhuriyet* (1. Basım Ed.). İstanbul: Patika.

Nieto, S. (1996). *Affirming Diversity: The Sociopolitical Context Of Multicultural Education*, (2nd Ed.), Longman Press. New York.

Okutan, M. (2010). Türk Eğitim Sistemi'nde Demokrasi Eğitimi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1).

Parekh, B., (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. (Çev. Bilge Tanrıseven). Phoenix Yayınevi, Ankara.

Portes, A. & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America : A Portrait* (3rd Ed.). Berkeley: University Of California Press.

Sevinç, V., Titrek, O. Ve Önder, İ. (2009). *Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri*. The International Symposium On Multi-Culturalism İn Education, Isparta.

Sleeter, C. & Grant, C. (1994). *Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class and gender*. New York, NY: Macmillan Press.

Te' Llez, K. (2008). What student teachers learn about multicultural education from their cooperating teachers. *Teaching and teacher education*. 24, 43-58.

Yegen, M. (2009). Prospective-Turks” Or “Pseudo-Citizens:” Kurds İn Turkey. *Middle East Journal*, 63(4), 597-615.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, F. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlük Algısı Ve Çok Kültürlü Yaklaşımlar. I. Ulusal İlköğretim Bölümleri Öğrenci Kongresi. 14-15 Aralık, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Wells, R. (2008). The Global and the Multicultural: Opportunities, Challenges, and Suggestions for Teacher Education. *National Association for Multicultural Education*. 10(3), 142-149. DOI: 10.1080/15210960802197656.